

Druže Ibro i druže Milane,

U ppilogu dostavljam prepis jedne starinske knjige, koja je vlasništvo moje supruge Olge Nikić, rođjene Davidović. Ona knjigu ne daje nikomu ni za živu glavu, jer se radi o jedinoj uspomeni na opis smrti njenog pradjeda, popa Djure Davidovića.

U knjizi se brkaju prezimena, čas Šehovići, čas Alibegovići, a čas Kapetanovići. No, pouzdano se radi o staroj i kako pisac kaže čestitoj obitelji Kapetanović iz Bosanskog Kobaša.

Po mom mišljenju potrebno je rasvijetliti:

-Kako se zvao u to vrijeme banjolučki paša?

-Tačnu godinu pogubljenja popa Djure Davidovića /izgleda da je 1972./

- Dokle je dospjela istraga nakon ubistva mladog Ferhadbega, sina ubijenog Alibega Kapetanovića, koji je misteriozno nestao po prilici 1887.godine.

Poznato mi je da su se potomci Kapetanovića i popa Djure dobro pazili i kasnije za života moga tasta pokojnog popa Luke Davidovića, sve do 1931.godine, kada je pop Luka, unuk obješenog Djure, umro.

No, jedne prilike mi je Fadil Bojić /znajući da sam ja zet Davidovića/ rekao: "A, ti si znači zet Davidovića, naslijednika popa Djure što je u Banja Luci obješen za vrijeme turske vlasti./Ja tada nisam znao za ovu knjigu i za verziju po kojoj se tumači smrt i njeni uzroci/ ~~Kad~~ Njega su ubjesili zbog pomaganja škije, jer su čauši uhvatili navodnu sahranu koju je predvodio pop Djuro. Kad su čauši otvorili mrtvački sanduk u njemu su našli puške umjesto mrtvacu!-Tako mi je govorio Fadil, a s napomenom da o njegovoj verziji ništa ne govorim moj supruzi Olgi, jer bi se ona po njegovu mišljenju mogla uvrijediti.

Prije nekoliko godina sam cijeli dan čejfio sa Rifatbegom Kapetanovićem iz Kobaša i tom prilikom je bio radostan što se susrero sa zetom pokojnog popa Luke pripovjedao mi o njihovom čvrstom prijateljstvu. Istina, tom prilikom nije bilo govora o Mejrini i stradanjima dva Kapetanovića, odnosno o vješanju popa Djure, djeda popa Luke mladjeg.

Moguće je da se dogadjaaj po prilici ovako, kako u knjizi piše zbivao i pouzdanoj je mitropolit digao dukate i odmah otputovao, bez da paši uruči obećani iznos.

Po kazivanju moje supruge između dva rata su bile redovne uzajamne posjete Kapetanovića i Davidovića i tom se prilikom redovno proklinjala Mejrima, što u malo nije pomutila, tradicionalno prijateljstvo. Izgleda da se Dervišbeg prije svoje smrti otvorio i nasljedniku povjerio pravu istinu, koja se prenosila s koljena na koljena. A, možda je sve žrtvovano zbog eventualne ravnoteže i novonastalih političkih prilika. Knjiga je pisana između okupacije i aneksije, kad se još nije znalo da li će se,

P R E P I S

P O P D J U R O D A V I D O V I Ć

Dogadjaj iz Bosne

isprijevjedao

J O V A J O V A N O V I Ć

K o b a š

8-----

Srpska štamparija Dra Svet. Miletića

u Novem Sadu

1894.

Druga naslovna strana knjige:

U VJEČNI POMEN

vrloga redeljuba

L A Z A R A T R I P K O V I Ć A

+dne 14. avgusta 1893.

u Bos. Prnjaveru

I

Prije pet godina zbio se kod Bosanskog Kobaša dogadjaj, koji je zapamnio cijelu okolicu, jer je bio pokriven tajnom keprenom.

Evo tega dogadjaja.

Mladi Ferhadbeg Alibegović iz Kobaša poranio jednog jesenjeg jutra i odjašio u svoje selo.. da bude kod pobiranja trećine od kmetova. Njegovi momci još su sineć stišči bili, da jave za begov dolazak, te on sam, bez pratilaca, jašio u selo.

Dva satahan poslije Ferhadbegovog odlaska od kuće dojuri pred kuću mu njegov konj, osedlan a bez jahača, uzplahiren i oznojan, Stade hrzati i nogom kepati. Dverkinja sadje iz kuće, pusti konja u dvorište i pripovjedi begovici, ženi Ferhadovoj, što se zbio.

Naslućivale su zlo. Begovica, neimajući kod kuće muške glave, obuče se i poteče kući Said-begu Kapetaniću, tetku i tuteru njena muža, i ispriča mu, što se zbio.

Said-beg posla svoga momka u selo .., da vidi, je li Ferhad tamo. Momak dojuri na konju, ali u selu.. ne bješe Ferhad-bega, a rekoše mu,

da onamo nije ni dolazio. Sada on i Ferhadovi momci podjoše u potragu za svojim gospodarem. Uveče se jedan po jedan vraćao bez ikakva glasa o Ferhad-begu.

Sjutra dan odoše i nekoji rođjaci u potragu, ali ~~bagxx~~ Ferhad-begu ni traga ni glasa. Svi su sad za stalno držali, da je Ferhad negdje zaglavio. Načeonik izvjesti o ovom oružniku, ovi kotarsku oblast i kotarski sud u Prnjavoru. Oružnici su krstarili po okolici, propitivali živo i lukavo; u Kobaš su došli predstojnik i sudac, raspitivali na sve ruke o tom događaju, ali sve ~~muzaman~~. Nije se moglo iznaći baš ni najmanjega traga nestalom Ferhad-begu i tijelo njegovo kao da je crna zemlja progutala. Ubistvo se nije moglo ispostaviti, a još se manje ^{moglo} posumnjati na koga...

Ove godine sastao sam se sa jednim prijateljem svojim iz Bosanskoga Kobaša, te, kad smo se narazgovarali o koječemu, zapitam ga: Da li se ikada ušlo u trag nestalom Ferhad-begu Alibegoviću?

-Nije, a i ne~~že~~ će nikada!- odgovori mi prijatelj.-Ferhad je nevin poginuo, i to je valjda viša sila dosudila, jer za smrt njegova ~~nekakav~~ oca platio je glavom pop Djuro Davidović?

-Koji pop Djuro Davidović?

-Iz Kaoca. Zar nije tebi poznato, kako je strašno skončao pop Djuro Davidović a zbog ubistva Ferhadova oca Ali-bega?

-Nije.

To je dosta zanimljivo, ma da je grozno. Ja ću ti ispriповједати. I evo ti, čitaoče, na papiru, što mi je moj prijatelj pripovijedao o stradanju popa Djura Davidovića.

II

Tamo na onom mjestu više Bosanskoga Kobaša, gdje cesta, što bi te odvela u Kaoca, savija malo na desno, imao je Ferhadov otac Ali-beg Šehović, baš pod ogtankom, što lagano spušta sa Motajice, svoju kuću na čardak a oko nje svoje zemlje; za kućom po brižegu prostran šljivik i nešto oranice, a pred kućom, preko puta u ravnici do Save, oranice za kukuruze; za drugi usijev nijesu valjale, jer ih nekada poplavi Sava, kada se prelije iz svoga korita. Ovdje je Ali-beg Šehović živio mirno sa svojom ženom Mejrimom i sinčićem Ferhadom begovski. A kad kažem da je živio begovski, razumiye se: nije ništa radio; Za njega su radili njegovi kmetovi u selu: i davali trećinu usijeva. On je uživao dobra ovoga svijeta. Provođio je u besposlici, zanovetanju, zijevanju i spavanju; Išao bi u džamiju na molitvu, gdje kada u lov i u selo, a redovno u čaršiju u kafanu te tu uz kavu i uz ćibuk sjedio bi u društvu, gladeći za noge, igrao "da

me" i onda se lagano vraćao kući. Ako je u begovskom uživanju u čem i oskudjevao, ništa to nije umanjivalo njegove aristokratske nadutosti.

U oči Ivanj-dana na bi Ali-bega, kao obično, u kavani. ~~Wjx~~ S mjeseca s večera nema, a i oblaci se pokazuju po noći, pa je noć tamnija i ~~ni~~ nije zgodno Ali-begu, kada se vraća kući, mislili su neki; "boji se Ali-beg ustaša", govorili su drugi.

U to vrijeme uskomešali se seljaci u selu V. Neki silovit zulumčar došao u kuću Jove Vlaknića, koji je imao lijepu kćer. U kući na ognjištu kraj vatre pekli se čadjavi lonci. Zulumčar, ^{kako} stupi u kuću, zaviri u lonac, pa kad vidje, da se u jednom kuva grah, izvadi kuburu iza pisa, opali ju u lonac, lonci se prevališe i varive se rasu po ognjištu. S polja dotrča domaćin, pa kad vidje nezvana gosta zapita će blage, ~~kt~~ šta se zbilo, a zulumčar odgovori odurno:

-Spremaš zam~~ak~~nu užinu što biljegam nego što si imao u ovijem lancima kad si dobio ovakva gosta!

-Biće, biće i boljega!-odgovori blago seljak.

Otidje u dverište, da uhvati pečenku, a zulumčar udje u sobu, gdje zateče lijepu djevojku, prestravljenju. Ona, kad vidje Turčina, htjede da se ukloni iz sobe ali je on zapriječi, uhvativši je snažnom desnicom za ruku; on se na nju osmjehivao, djevojka se na njega mrdila i od njega otimala; on htjede da ju pamiluje, a ona njega odgurmu, htjede da ju zagrlji i usta je već skupio za poljubac, a ona se svom shagom odupre i stade vriskati i zapomagati.

Otac u dverištu začu vrisku u kući, dosjeti se jadu, naljuti se, otrča u kuću i nožem jurnu na siledžiju, koji se sruši ranjen napred.

Iz ovoga događaja malo što se ne izleže velike zlo. Mnogom nesporazumu među Srbima, podijeljenim po ~~xxx~~ vjerama na političke grupe, bili su krivi prestri zulumčari. Pa tako i sada bi. Turci, a tada ko je ~~god~~ bio muhamedova verezakona zvao se Turčin, ma da nije znao prozboriti ni riječi turske, ljutiti na drzevitost seljaka, koji je samo branio čast svoje kćeri, smisliše da udare na selo V, da ga popljačkaju i zapale i tim da osvete svoga druga; ali seljaci nadajući se, spremiše se dogovorno na ~~etper~~, i prihvatili se oružja, a nekoliko ih se odmetnu u hajduke u četu, koja je po Metajici i po Presari krstarila i siledžijama zadavala straha.

O ovom se raščule na sve strane i okrutni begovi, koji su sa svojim kmetovima nečovečno postupali, strijepili su, da će se buna rasplamtiti. Pošteni i blagi begovi nijesu se imali ničega bojati, jer se kmetovi nikada nisu bunili protiv begova, svojih gospodara, koji su s njima

čovječno postupali i po pravici uzimali od njih ono, što je njihovo. I Ali-beg nije ostao kod kuće za to, što se možda bojaš ustaša, jer on je bio dobar svojim kmetovima, a i ustaše bijehu daleko od Kobaša oko koga je bilo sve mirno. On je ostao bio kod kuće, jer mu je sestra Fata iz Dubočca došla u goste, pa će s njom da ~~proveđe~~ provede večer u krugu svoje porodice.

U sobi za niskim stolom sjedio je Ali-beg Šehović, Mejrima i Fata, a mali Ferhad je već spavao; odvečerali su i razgovarali pušeći i pijajući kavu i limunadu. Slabo svjetlo rasvijetljivalo je sobu. Na polju je bilo mračno, jer se oblaci vitlali oko ~~Moj~~ Metajice. Dvorkinja je drijemala u kuhinji pokraj ognjišta, a sluga je uz konjušnicu spavao.

Na jedan put otvoriše se sobna vrata i u sobu banu čovjek, povišek, plećat, preko lica mu marama, ispod koje se je malo vidjela brada. Kako Ali-beg spazi, da je muška noga kročila u odaju, gdje su ženske bez dufka sjedile, viknu ljutito, skačući sa zemlje:

-Krmače, zar ti ne znaš zakona i reda?

Nepoznati gest preneraži se, poteče iz sobe na polje a beg poleti za njim. Na trijemu nastade hrvanje; ženske se prestraviše. Začu se jauk. Mejrima je poznala Ali-begov glas.

Obadvije istrčaaše sa svijećom na trijem, gdje zatekoše Ali-bega na pokrvavljenu. Držao se za lijevu stranu, na kojoj je kvasila krv. Bio je teško ranjen, te je već bio vrlo malaksao. Ubica je umakao u noć, kroz koju se prolamala vrisaka i lelek Mejrima, Fata i dvorkinje.

Dodje momak sav usplahiren. Oteča u Kobaš bratu Ali-begovu, Derviš-begu, i reče mu, šta se zbilo. Dok je Derviš-beg ~~prispjao~~ prispjao Ali-beg je već ispustio dušu. Derviš-beg zapita Mjerimu, kako je to bilo i ko ga je ubio, a ova tužno kroz plač ispriča mu sve kako se zbilo i završi:

-Za cijelo je bio kakav Vlah, jer Turčin ne bi onako ulazio. Ispod marame, kojom je sakrio lice, vidjela mu se brada. Ja bih rekla e je to bio pop Djuro iz Kaoca. Baš je on bio, vjere mi!

U tom prispjede još nekoliko ~~redjaka~~ redjaka Ali-begovih, a kad čuše, kako se zbila smrt, svi se zna začudjeno zgledaše i uzrujaše. Mlađi Reuf-beg Kapetanović predloži, da odmah udare u Kaoca na pepa Davidovića kuću, ali ga Derviš-beg umiri, govoreći, da u ovakom slučaju treba stvar hladno i razborito presudjivati.

Sjutra dan rano, običaju muhamedovskog zakona, pogreboše tijelo Ali-bega Šehovića.

Kako se biješe počule za ovaj događaj u selu V pa za ustaše, lake je tad bilo osumnjičiti pravoslavnog srpskog sveštenika, budnog čuvara srpske misli.

Tako i iskaz begovice Mejzime razjari mnoge kobaške muhamedovce te naveliše na mudira, da preduzme postupak protiv popa Djura Davidovića iz Kaoca. Mudir posla tri čauša na konjima u Kaoca, da dovedu popa Djura Davidovića u Kobaš. Na polasku još im reče, da rade mudro i oprezno kako ne bi izazvali nered među seljacima.

III

Uza Savu, a pod planinom Motejicom, pružilo se selo Kaoca. Kuće su raste u dolini a neke uz brijeg naslonjene; te male kuće, nekrečene, same blatom umazane, više su nalik na kolibe. Na sred sela stoji bijela kuća, ljepša od drugih a uz nju se vidi mnogo staja. To je dom sveštenika Luke Davidovića. Ovo je temelj sveštenečke porodice ove. U Bosni, kao što je bilo i po drugim srpskim krajevima, nurijs je prelazila s oca na sina. Sin sveštenikov izučio bi knjigu, otac bi odnio vladici svetu dukata i ovaj bi ga rukopoležio. Tako je i pop Lukin sin Djuro postao sveštenik i sada je s ocem u kući i zajedno opslužuju nariju.

Pred kućom je momak držao osedlanu konja. U tom izadje iz kuće mlad sv sveštenik i za njim ženska, a na ruci joj muško dijete. To se pop Djuro spremio k crkvi u Lepenicu. Sutra je Ivanj-dan i služba u Lepenici. Pop Djuro će onamo na konak i služiti večernju, jutrenju i liturgiju i ispovijedati, jer je petrovski post. Poljubi još jedan put sina, uzjaši na konja, viknu: "S bogom"! i odjaši putem k Lepenici, kamo će za je dan i po sahat dojahati.

Lepenička crkva je znamenita u bosanskoj župi. Nared ju je sazidao u teška vremena. Ona je bila jedina zidana crkva u ~~xxxxx~~ onom kutu, što ga tvore rijeke Ukrina, Sava i Vrbas, a služila je kao bogomolja za tri nurijs, iz kojih su sveštenici po redu u njoj službe služili. U oktobru 1875. godine ovu ~~xxxx~~ su crkvu razbijeni muhamedovci zapalili i sve je u njoj izgorelo osim zidova. Ali ljubav naređa je prevelika za ovu svetinju; i ako je ona izgorela, nered se oko nje ~~xxxxx~~ skupljao, sveštenici su u njoj službe činili. Godine 1891. od kamenja i zidova stare crkve nared je podigao novu, i crkva lepenička kao finiks iz pepela, precvjetala je i prepejala.

Popadija je postojala još neke vrijeme u dverištu i gledala je za svojim Djurem dekle god ga je mogla vidjeti, a kad joj se izgubi ispred očiju, ode u kuću na svojim poslom, moleći se bogu u mislima, da joj x

se muž sretne povrati domu.

Toga dana u veče ubijen je bio Ali-beg Šehović.

Na Ivanj dan u jutro dojuriše na konjima tri čauša u Kaece i stadoše pred popovu kuću. Popadija kada ih vidje zastrepi u srcu. U dverište udje jedan i ohole viknu:

-Pope!

Iz kuće izađe stari sijedi sveštenik. To je sveštenik Luka Davidović, otac Djurina. On je udevac i zbog starosti obavlja dužnosti sveštenečke kod kuće i u selu, a sin ide k crkvi i po drugim selima, što se rasula od Brusnika do Svinjara i do Lepenice.

-Je li kod kuće pop Djuro?-zapita čauš popa Luku.

-Nije. Otišao je još juče poslije podne k crkvi u Lepenicu, gdje danas služi svetu liturgiju. A što ti treba?

-Nešto ga trebaju u Kobašu i peručuju da dodje-reče lukavi čauš.

-Pa dobro, reći ću mu da dodje. A bi li valjalo čašu rakijske?

-Iznesi! Znam da je imaš dobre.

Pop Luka ode u kuću i iznese u tikvici rakijske i hljeba. Čauš dobrane povuče iz tikvice i ode.

Uzjahao konje i odjašao natrag u selo, pa će onda u Lepenicu.

Pop Luka se povrati u kuću pa će reći sasi:

-Zovu Djuru u Kobaš. Ne znam, šta ga trebaju.

-Da ne misle zlo?-plahevito zapita žena Djurova.

-Ne boj se, sinko, sve će biti dobro. Od kuda zla?

Za sat i po dospjeli su čauši iz Kaece pred Lepenicu. Oke crkve vidjeli su dosta naređa; petrovski je post na izmaku te pobežni nared došao na ispovjed i pričest.

Čaušima se nije svidjela ova gomila naređa, od koje se i oni pobežavali, a tim više, što su došli po sveštenika; za sveštenike bi nared i u vatru i u vodu. Da ne bi izazvali nered, lukavi čauši dogovore se ovako: četoveđja će otići sam k crkvi i lijepim načinom namamiti popa Djura, da ide s njim, a njih dvojica skloniće se u šumu uz put, što vodi iz Lepenice u Kobaš.

Četoveđja ode lagano na konju k crkvi. Već su neki prestirali sofru u hla-

du, gdje će se odmarati i blagovati posna jela, kada čauš prispjede
onamo. Zepita za popa Djuru Davidovića. Jedan seljak mu odgovori: "Još
je u crkvi, pričešćuje svijet a u skero i on izaći." Čauš sjaši u hlad
da otrese prašinu i obriše znoj s glave. Jedan seljak prihvati mu konja
i popusti kolane; neki ga ponudiše rakijom i pogačem. Još se ne bijaše
pročule u naredu za ubistvo Ali-bega Šehovića, jer iz Kobaša od one ma-
le pravoslavnihi niko ne dođe k Lepenici, te nije niko mogao ni nasluć-
vati, zašto je čauš došao.

Za pet sata izađe i pop Djuro iz crkve. Čauš se uputi pravo k njemu i
reče mu, da ga njegov beg pozdravi, da još danas sidje u Kobaš.

-A šta ću mu? - Zepita pop Djuro.

-Nem mogu znati. Ja sam imao posla u Kaocima, te sam rekao, da ću i k
Lepenici, a beg mi reče da ti isporučim ~~pozdrav~~ poruku.

Pop Djuro, kao kmet Kapatanovića, s kojim se uvijek slagao, nije htjeo
da mu se zamjeri i, ne sluteći zla, reče čaušu, da će ići u Kobaš, dok
se odmeri i založi, te ponudi i njega, da s njim jede. Čauš sjede s pop
~~čauš~~ Djurem pa se založi hljebom i rakijom.

Oko tri sata poslije pođne nared se razilazio te osedlaše konja popu
Djuri. Čauš, pop Djuro i njegov pratilac, djak Milivoj, zaputiše se u
Kobaš.

Kad zadješe dublje u šumu, u jednoj gusti dočekaše ih ona druga dva čau-
ša s puškama u ruci. Sad se raspali četovodja i predera se: "Sjahuju, pope
dolje! Presu gadne riječi i pogrde na nesrećnoga srpskog sveštenika.
Ovaj htjede da pita, ~~ixxxxxxxxxxxxx~~ šta im je, i da se brani, ali ona
dvojica u trenu već priskečiše k njemu i svalila ga s konja, a četove-
dja uperio pušku u Milivoja. Popu Djuri svezaše ruke lancem a Milivoju
užetom, bijući ih, gdje je koji dohvatio. Za lanac, što svešteniku oko
ruku bješe, privezaše dug konopac, sjedoše na svoje konje, tjerajući po

pa Djuru, kojeg je jedan na onom konopcu držao. Djaka Milivoja s konjem ostave u šumi svezanih ruku i isprebijana.

Dan bijaše topao. Blijesni čaušiz se na to ne obazirahu; čerali su konje brzim korakom i sustizavali zarobljenika, koji je morao potkriž potkriživati, da bi mogao upored s konjima ići. Na nekele su izvora zastajali i pili vode, ali bijednom popu Djuru, s kojega je onaj sve vrcao, ne dadeše da na božijem izvoru uteli ljutu žedj. Pop Djuro je ovijem, što se s njim zbilo, bio užasno potresen: nije se mogao domisliti, za što je okrivljen; ali je po ovom, što se s njim zbivalo, vidjeo, da dobro biti neće.

IV

U kobaškoj čaršiji oživjelo; pred kavanom, uz koju je u istoj kući konak, skupili se mnogi muhamedanci i cigani. Bolji sjede u kavani i piju kavu, te ili se razgovaraju ili zamišljeni čute. Svi su očekivali da čauši dovedu popa Djuru Davidovića iz Kaoca. Djeca i radoznaliji istrčali pred varoš.

Već su vrhovi metajički počeli zaklanjati sunce, kada se začu graja. Čauši su između sebe čerali vezanog popa Djuru u pratnji djece i razuzdanih dječaka, koji se bekeljili na njega, ružili ga i pravili galamu.

Pred konakom stiska. Svi iz kavane i konaka izašli na polje, da vide tog popa. Da je vlast dozvela, u času bi bila svjetina raskomadala tijelo popa Djure.

Pop Djuro, umoran, prašan, oznejan i zajapuren u licu, razbarušene kose i brade stajao je među ljutitim svjetinom. Na licu mu se čitala velika uzbuđenost, ali pak nije malaksao; dostojanstvene i prezrivo gledao je oko sebe na razuzdanu gomilu, koja ga nije štedila od najružnijih pogrda.

Kada se svjetina nagledala i neružila do mile velje popa Djuru, uvedoše ga ga u konak, gdje je sjedio sudija iz Dervente, mudir kobaški a uz njih nekele begova i aga. Mrkli pogledi susretoše popa Djuru. Sudija mu reče, da je on sinec ubio Ali-bega Šehovića; to potvrđuje begovica, jer ga je sinec prepoznala, a potvrđuje i to, što prošle noći ne bješe kod kuće, kao što posvjedočava i njegov otac, pop Luka.

Pop Djuro se prenerazi na ove glase, ali se na skore pribra i lice mu sinu nekim spekejstvom; saznao je zašto je okrivljen, a jer je čist i nevin u ovoj stvari, bio je uvjeren, da će se lako oslobediti ove nevolje, u ko je zapao podvalama. Mirno odgeveri suču, kako mu je to prva vijest o ubi-

stvu Ali-begovu, kako jem iskaz begovice Mejrima neistinit; a te, što nije bio na konaku kod kuće, ne može još posvjedočavati, da je on ubica Ali-begov. To baš govori njemu u prilog, da je nevin; Noćio je u ~~mnix~~ Lepenici kod Milosavljevića kuće, od koje se ni koraka nije udaljavao, a te će posvjedočiti svi ukućani; na konak je išao u Lepenicu, da je bliže crkvi, gdje mu je bio red služiti službu na Ivanj-dan.

Sudac, mudir, begovi i age saslušali su ~~mnix~~ hladno svoj iskaz popa Djuro, nešto su proćučkali i mudir zapovijedi čaušima, da ga zatvore i da dobro paze na njega.

Pep Luka, otac Djurin, čuo je za nesreću sinovljevu sahat kasnije, pošto Djuru dotjeraše u Kobaš i on odmah poteče ovamo i stiže u predvečerje.

Pep Luka odmah ode Derviš-begu Šehoviću, svome znancu, da ga pita, šta je u stvari. Derviš-beg mu reče, kako i on misli, da pop Djuro nije upleten u ubistvo Ali-begove, ali ne može i ne smije ga uzimati u obranu, jer Ali-begovica baš tvrdi, da je u ubici prepoznala popa Djuru; dok se svjetina stiša, on će gledati da mu pomogne.

Sjutra dan došli su ljudi iz Lepenice i trojica iz kuće Milosavljevića kao svjedoci, da je pop Djuro u oči Ivanj-dana s njima ~~šao~~ ^{šao} i preveo a u jutru na Ivanj-dan čitao jutrenje. Sudac je već bio otputovao u Derventu, a mudir pod uticajem nekoliko fanatičnih begova, ne primi njihove izjave za istinu, nego i njih okrivi, da ga prikrivaju da su sudionici u ubistvu, i dade ih zatvoriti.

Ono malo pravoslavnih Srba u Kobašu užurbali se; teško im, gdje im na ~~m~~ očigled zatvoriše sveštenika i druge nevine ljude. Starac Spiro Vojinović ode k mudiru, kod koga bješe nekoliko begova, i reče mu odvažno:

-Čestiti mudiru! Pop Djuro, kao što svi svjedoče, nije kriv, pa za što ga zlostavljate? A nije u redu, ni po zakonu, da sveštenika držite vezana u zatvoru. Pustite ga na slobodu, dok se osvjedočite, je li zbilja kriv; on neće nikamo pobjeći; a ako se bojite, da će vam umaći, evo moje glave u zalogu, mene zatvorite mjesto njega, a njega pustite!

Spirove riječi priugotoviše mu zatvor. "Ko brani naše dušamne, i sam je dušamanin!" govorili su neki bezi. No zauzimanjem čestitoga Mustaj-bega Kapetanovića pustiše Spiru iz zatvora i njegovom pomoći sretno umaće dom mu svome.

Treći dan otpratiše vojnici popa Djuru i onu trojicu Milosavljevića u Derventu, a odande poslije nekog vremena očeraše ih preko Prnjavora u Banjolučki ~~grad~~ ^{grad}, iz kojega se teško oslobadja, a svjedoke ~~pu~~ ^{pu} stiše kući.

V

Medju kobaškim begovima bješe ih nekoliko iz rodbine Ali-bega Šehovića, koji su uvidjali, da se pop Djuro Davidović ne može okriviti zbog ubistva Ali-begova, ali se oni nijesu usudili da brane pod nipošto, jer bi ih mogli ~~izvikati~~ izvikati za ranije ortake, te bi tako izgubili povjerenje svojih ljudi. Medju ovima bio je najuvjereniji o nevinosti popa Djure Ali-begov brat Derviš-beg Šehović-Kapetanović.

Derviš-beg, ugledan ~~čak~~ član plemićkih porodica Šehovića-Kapetanovića, koja svoje plemstvo vuče iz Macedonije i to iz doba, dok je još srpska država postojala, ponosio se plemstvom svoje porodice. Trudio se da bude pravi plemić ne samo imenom nego i djelima. Bio je čovjek vrlo pobožan, ali ne i fanatičan. Bio je razborit i pravičan, naravi tihe i čutljive. Bavio se trgovinom samo za to, da nije besposlen, jer je mogao i bez nje živjeti od dohodka sa svojih zemalja. Lijepa je crta ^{iz} njegova života, a naslijedio ju je od svojih predaka, što je vazda čovječanski i blago postupao sa svojim kmetovima; od njih je uzimao trećinu pravično, a u potrebi pomagao ih hranom i novcem; ali za to se ovi nikada nijesu bunili protiv svojih gospodara i bili su im odani. Šehovići-Kapetanovići diče se ovim.

Derviš-beg bio je dobro poznat s popom Djuirom Davidovićem; cijenio ga je kao čovjeka odana svo zvanju, razborita i otvorene riječi, zauzeta za svoj narod, pa ako je kad god tužio i ustajao na kojega bega, nije mu zamjerao, jer je ustajao svagda s pravom u ruci, da zaštiti seljaka; a, poznajući njegovu iskrenost i poštenje, nije se nikako mogao sprijateljiti s pomišlju, da je pop Djuro i zneo što za ubistvo, a kamo li da je sam ubica Ali-begov. Sveštenička kuća Davidovića dobro se pazila sa Šehovićima i Kapetanovićima od vajkada i za što onada da pop Djuro bude krvnik Ali-begu? I Derviš-beg preduzeo je da ispituje prilike, u kojima se zbilo Ali-begovo ubistvo, šet mu podje za rukom, da spasi Popa Djuru.

U zgodan čas dodje Derviš-begu i to, što se medju rodbinom počeo došaptavati, da je Mejrima Ali-begova provodila potajnu ljubav s časnikom iz vojničkog čardaka na Savi i da je ovaj k njoj dolazio, kada je Ali-beg bio izvan kuće.

Ovo došaptavanje potače Derviš-bega na pomisao nije li možda baš ovaj potajni ljubavnik Mejrimin uzrok Ali-begovoj smrti? O tom je puno razmišljao i iz daleka raspitivao, ali nije mogao ništa dokučiti. Časnik sa čardaka premješten je bio čak na Drinu i već otputovao bio. Nije li za to da zametne trag? ...

Na jedan put razbolje se begovica Mejrima i pade u postelju. Derviš-beg ode i pohodi ju, pa kad vidje, e je zbilja slaba, a on će je lukavo zapitati:

-Nevjesto! Čula si, da je pop Djuro iz Kaoca, zbog toga, što ga okrivljuješ Ali-begovim ubistvom, oćeran u tamnicu Banjlučku, gdje će mu suditi. Ja poznajem dobro popa Djuru, te nikako ne ide u glavu, da imaš pravo, čim ga teretiš, jer za što bi on ubio Ali-bega, kada se s njim slagao. Možda si ti preuhitrila, kada si ga okrivila? Možda su te oči prevarile u onom strahu? Grjehota bi bilo duši tvojoj, grjehota i sramota našoj porodici i rodbini, da čovjek nećužan izgubi glavu.

Mejrima se uznemiri, stade skrivati oči, da se ne sastanu s očima Derviš begovim i za malo izusti:

-Jest, on je ubio Ali-bega; Poznala sam ga dobro.

Derviš-beg povrati se kući i nikom ne pomenu za svoj razgovor s Mejrimom. Sad se i on uznemirio. Mejrima odlučno tvrdi, da je popa Djuru poznala. Ali kakve bi pobude njega, sveštenika, navele, da ubije čovjeka, koji mu nigdje nije na žao učinio? ...

Dosjeti se. Časnik, za kojeg se govorilo, da je provodio tajnu ljubav s Mejrimom, bio je naličan popu Djuri; Ona je obijedila popa Djuru po svojoj prilici, kako bi zamela pravi trag. Ova dosjetka potače Derviš-bega na dalje ispitivanje.

VI

Na domu popa Djure Davidovića sve se stužilo. Njegova žena u veliku je strahu za Djuru, jer zna, da se iz turske tamnice teško izlazi. Ali joj je još veći strah za malog sinčića. Bojela se osвете ljutih Turaka. Istina, i Muhamedova vjera ne preporučuje svojim posjedovateljima nemilosrdja i svirjepstva, ali bivalo je među muhamedovcima, koji su valjda s toga, što nisu poznavali zakona, zaboravljali na boga i na svoju dušu, te su nevinu, nejaku dječicu otkidali sa majčinih grudi i nemilosrdno ubijali. Takav jedan bio je baš u Bosanskom Kobašu, a to je bio čauš Ibro. Čauš Ibro bio je dželat nevinoj djeci hrišćanskoj. Mnogo nevinašce našlo je smrt na njegovu andžaru, mnoga se majka zbog njegova krvološtva u crno zavila i zakukala. Od njega je strijepika i Djurova popadija za svoje jedinče, za svoga Jakova, i pazila ga kao oko u glavi.

Sva kaočka nurija je kao bez glave, smućena, poružena; oteše joj čestit ta sveštenika, okrilje i obranu, da ugase starinsko sveštениčko ognjšte Davidovićevo.

Rodjaci Davidovićeви nagovarali su ljude, da se odmetnu u hajduke i da dignu ustanak, misleći, da će tim primorati tursku vlast, da im pusti sveštenika iz tamnice. Stari pop Luka, otac Djurin, kome su ~~razbojnik~~ rođjaci i vidjeniji ljudi iz uurije dolazili i kazivali svoje namjere, stišavao ih je i mudro savjetovao:

"Nemojte, djeco, nipošto hvatati se oružja! Ustanete li na nepravdu, reći će vam, da ste ustali protiv zakona i sultana, navaliće na vas vojskom, popaliti vam domove i sasjeći vam žene i djecu. Napravićete gore zlo, no što je. ovo sada. Budite mirni i pametni; čuvajte snagu za zgodnija vremena, sad je još prerano. Ja sam se već posavjetovao s trgovcima u Banjoj Luci, oni će moliti mitropolita u Sarajevu i pašu banjlučkog, da se zauzmu, kako bi se samo povelu stroga istraga i da se preslušaju svjedoci, koji svjedoče za nevinost Djurinu. Uzdám se u boga i pravdu, da će se sve do bro svršiti!" "

Pop Luka je jedva umirio rođjake. I snahu je on tješio, i ako je sam trebao utjehe. Ta svaki joj je ponavljao: "Sve ću žrtvovati za sina, što god sam stekao i što god imamo, samo da nam se živ i zdrav vrati kući. A ne plaši se? Čuo sam, dobro će biti".

I poslije ovakve utjehe bijednoj je ženi sinuo zračak nade, ali ga je odmah zastrla crna misao, da će joj turska pravda pogubiti okrilje i hranitelja. I onda ju je opet obuzela stara tuga.

A mali Jakov veselo se ~~igrako~~ igrao, on nije znao za majčinu i djedovu žalost, pa bi tepao slatke riječi: "Tata, tata . . ." Koje su kao oštar nož prodirale srce ojadjenoj majci i starom djedi.

VII

U Banjoj Luci uzrajali se pravoslavni Srbi. Od usta do usta govori se o svešteniku Djuri Davidoviću. Suakome je to nepravo, što je sveštenik zatvoren u razbojničkoj tamnici prije, no što mu je krivica dokazana. Najotmuneiji trgovci od pravoslavnih Srba išli su paši u grad s molbom, da pusti sveštenika Djuru, ili, ako neće, bar da ga premjesti iz razbojničke tamnice. Molba im je ostala bez uspjeha. Paša je vjerovao iskazu begovice Mejrima, koji su podkrijepili neki fanatički muhamedovci kobaški. Pravoslavcima ostade još uzdanje u mitropolita, koga su već izvjestili bili o nevolji sveštenikovoј. Njihovo uzdanje još više se utvrdi, kada crkvena općina dobi iz Sarajeva glas, da će mitropolit u proljeće poći u kanoničku posjetu po Krajini i tom će prilikom doći u Banja Luku.

U Banja Luku stiže sarajevski mitropolit Nikodim i odsjede u varoši u Pišteljićevoj kući. Šestorica najuglednijih pravoslavnih trgovaca odu k

mitropolitu, da mu cieleivaju osvećenom dečnicu i zamole ga, da se kod paše zauzme za sveštenika svoga, koji već deset mjeseci vene u mračnoj i ledenoj tamnici, usuprot tome, što bi mnogi svjedoci posvjedočili nevinost njegovu. Mitropolit ih je ljubazno primio i odgovorio im, koliko žali svoga sveštenika, što je dopao ~~do~~ te bijede, ali da će se on zauzeti za nj, da ga izbavi, i ovdje i u Sarajevu. Deputacija se na to oprostila od mitropolita.

Mitropolit Nikodim bio je Grk, te je rdjavo srpski govorio. U to doba samo su Grci mogli postati episkopima u turskoj carevini. Grci su znali sebi steći i osigurati ovo pravo na uštrb sinovima srpskoga i bugarskoga naroda. Ova sebičnost grčka protivila se nauci pravoslavne hristove crkve, koja u svoja materinska nedra prima sve narode jednakom ljubavlju. Ovi grčki episkopi, koje su zvali fanarijotima, gajili su hladnu ljubav prema srpskom pravoslavnom narodu i prema njegovu sveštenstvu, a sve zbog toga što je ~~ov~~ ovo sveštenstvo sa narodom ~~čuvalo~~ čuvalo i njegovalo milozvučni slovenski jezik u crkvi, a Grci su taj jezik smatrali da je nedostojan za crkvu i htjeli su da ga zamjene grčkim jezikom. I oni su se slabo starali za povjereno im stado, za crkvu i za sveštenstvo. Bilo je dana, kada se dalo nešto boljega i učiniti za pravoslavnu crkvu u srpskim zemljama pod turskim gospodstvom, ali fanarijoti-episkopi ne učiniše baš ništa; Više se brinula za sebe nego za ono, za što su trebali i morali. Njima je zlato i srebro lebdilo pred očima; za novac prodavali su sveštensko zvanje, ne gledajući na lice, kome ga povjeravaju: Da li je dostojno istoga ili ne. Rukopolagali su za sveštenike ljude, koji nijesu znali čitati i pisati. Nurijske i manastire pohađjali su ne za to, da vrše uzvišeno zvanje arhipastirsko, nego da oglobe sveštenike i manastire. A, kada se nagumali blaža, ostavljali su svoje stolice i povjereno im stado, te se vraćali u svoju domovinu, gdje su, bogati provodili život u nasladama zemaljskim. Što su episkopi sinovima sinovi srpskoga naroda, kada su od nedavno počeli zasjedati na episkopske stolice, zatekli pravoslavnu srpsku crkvu u vrlo zapuštenom stanju, ni je čudo; Čudo je, što se ta crkva i održala u onako teškim prilikama.

Mitropolit Nikodim imao je mnoga svojstva episkopa fanarijota, ali se ipak odvezao k paši u grad, da posreduje za svoga sveštenika Djura Davidovića. Paša ga je ljubazno dočekao-paše i episkopi fanarijoti dobro su se slagali i išli na ruku jedni drugima-i iz izjavio mitropolitu, da nema protiv sveštenika Davidovića, ali kad mnogi svjedoci i sve prilike govore protiv ^{ništa} nje ga, to ga mora držati u zatvoru.

-Ali, svijetli pašo, ja ne mogu ipak dopustiti, da bi moj i jedan sveštenik toliko se zaboravio, da u mirno doba postane prostim ubicom!

-Reče mitropolit.- A i zašto Djuro Davidović ubio Ali-bega?

Ima dosta ljudi, koji svjedoče za nevinost njegovu.

-Njima se ne može vjerovati-opet će paša-jer, kao što me izvjestiše, okri-
vljuju ih za neprijateljstva protiv Turaka. Ne jesu to Grci, to su Srbi,
despot-ešendijo! A tu je i iskaz begovičin!

-Pa zar je, svijetli pašo, iskaz dovoljan, da se okrivi čovjek, čije poštenje cijene toliki odlični ljudi, koji se vrlo zauzimaju za njega. A čujem, da i neki vrli muhamedovci iz Kobaša, pa još rođjaci ubijenoga Ali-bega, ne krive moga sveštenika.

-Tak o?!

-Grijechota bi bilo nevina osuditi, jer pravi krivac morao bi i dalje svo-
ja nedjela nastaviti.

-Ono, despot-efendijo, pravo da vam kažem, meni je ova cijela stvar zamršena i za to sam odugovlačio sax osudom, misleći pronaći da se pravi krivac, a sa svih strana navaljuju na mene, da se popu Djuri sudi po onoj: Glava za glavu.

-Svijetli pašo, hvala vam i moja za vašu mudrost i za dobrotu!

-Dalo bi se i pomoći Davidoviću-rečepašx paša- a vi, despot-efendijo, mogli bi mu biti pomoćnik; svakom i nepriliči.

-Hoću radosno, svijetli pašo, samo izvolite reći: Kako?

-Pozovite k sebi oca Djurina, sveštenika Luku Davidovića iz Kaoca; on je kao što mi rekoste, prilično imućan. Savjetujte mu, neka za suce spremi stotinu dukata i neka ih vama preda. Vi ih donesite k meni a ja ću s njima već raspoložiti. Za svoj trud možete sebi nešto zaračunati od Davidovića. Da, tako vi to udesite.

Mitropolit se oprostio s pašom i povratio u svoj stan.

VIII

Sveštenik Djuro Davidović zatvoren je u gradu banjalučkom pod gradskim bedemom u maloj mračnoj, vlažnoj tamnici, koja mu je svojim neugodnim zadahom teško padala na prsa, trovala mu mladjeni život i rušila, da se na ništa spustio. Izmršavio, u licu pozelenio, a oči izgubile onu večrnu, što im nerazdružno u dobru.

On se već napatilo na svom putu od Dervente do Banja Luke. Ovaj put morao je pješački pregaziti, praćen ljutim konjanicima. Najteže mu bilo je podnositi žeđ, ali sve je on to trpljivo podnosio.

i one premnoge, besramne pogrde, kojima su poludivlji vojnici ružili nje
ga, vjeru mu i narod. To se sve ponavljalo na mjestima odmoranja i konak

ovanja. Jedva ga čekao, da dospije do banjolučke tamnice, u kojoj sad već deset mjeseci čami u ~~nix~~ neizvjesnosti. Stanje mu je užasno. Ništa ne čuje, šta će biti s njim. Kako je jesenas, kada ga dovedoše, ~~prax~~ ispitivan pred sudijama, poslije ga ne izvedoše pred~~u~~ sud. Ni od kuda glasa, kako mu je na domu, a misao mu je uvijek tamo; pred očima mu lebde slike sinčića Jakova, žene mu, starog oca, koga nema ko da zamijeni u tegobnoj službi. Zgrozi se, kad pomisli, da im se je kakvo zlo dogodilo, i nasboji da se otrese tih misli. Šta bi dao, da ih može vidjeti, izljubiti ih s njima se porazgovarati?! A što će! božija volja! rekao rekao bi i tim se tješio sam. Znao je, da će se otac zauzeti za njega, a prijatelji u Banjoj Luci. I baš za to, što je tako dugo u tamnici, a bez osude, držao je, da se vodi stroga istraga, koja će mu samo u prilog biti. A kako mu slatko pade na dušu, kada mu jednoga dana reče stražar, da je u Banju Luku došao mitropolit iz Sarajeva i da je bio kod paše. Mislio je, da je blizu čas, kada će se osloboditi svoje bijede.

IX.

~~Kad xpop xix x~~

Kad je pop Luka dobio vijest u Kaoce, da mitropolit dolazi u Banju Luku, obraduje se i upne sve sile svoje, koje je starost vrlo bila oslabila, spremi se za put i s jednim rođakom uputi se u Banju Luku.

Mitropolit je pustio pred sebe sveštenika Luku, čim mu se ovaj priklonio jer imućniji sveštenici su u većoj milosti bili, nego li siromašni, koji su teškom mukom dolazili svoje episkope. Pop Luka, pošto se duboko poklonio i cijelivao desnicu svoga arhipastira, ispriča mu, kako mu je sin Đuro dopao bijede, te ga najponiznije zamoli, da se zauzme, da mu se sin~~x~~ izbavi. "Svoju i sinovljevu zahvalnost iskazaću, čim bolje budem mogao!" završi pop Luka.

Mitropolit mu odgovori:

-Ja sam bio juče kod paše u gradu u pohodama i tom prilikom posredovao sam za sveštenika Georgija, tvoga sina i paša mi reče, kako mnogi navaljuju na njega, da pusti, nek se sudi svešteniku Georgiju kao ubici onoga bega. On i sam, kako mi se vidi, sumnja u iskaz begovicin, a može biti da je i uvjeren u njegovoj nevinosti, te bi ga mogao izbaviti iz nevolje, za to ćeš morati i ti što god žrtvovati.

-Sve, koliko god uzmozgu!-odgovori pop Luka.

-U ovom bih ti ja mogao još nešto reći-nastavi mitropolit-ali to, što ti rekнем, to ćeš morati čuvati kao tajnu, za koju ne smije niko saznati.

- Zaklinjem ~~se~~ se velikim bogom i krsnijem imenom, da je neću nikom odati! - izreče ozbiljno pop Luka.

-Paša mi je natuknuo, kako bi za stotinu dukata mogao učutkati protiv-
nike Georgijeve i sudije, te ga onda izbaviti iz tamnice. Znaš i sam da
mogu što hoće s nama da čine. Ako si voljan ovoliko žrtvovati, možeš
novce dati meni, a ja bih ih predao paši. Ali o ovom ne bi smijeo nikom
ni riječi izustiti, jer ako bi paša čuo, da se o tom išta zbori, ne bi
dobro bilo po Georgija, po tebe, a ni po mene.

-Oče vladiko! imam novca ~~uz~~ uza se, ponio sam ih, jer sam se nadao,
da ću ih trebati. Daću stotinu dukata i molim vas, izvolite ih predati
paši, nek mi oslobodi sina, da ne trune nedužan u tamnici.

Pop Luka izvadi kesu i izbroji stotinu dukata za pašu, a deset pridade
sa riječima:

-Ovo milošta vama, oče vladiko, za vaš trud.

Za tim cjeliva mitropolitu ruku, zaželi mu sretno putovanje i izađe iz
sobe.

Mitropolit žudno pogleda u dukate, halapljivo ih prebroja i vesela lica
strpa ih u kesu.

Kad je mitropolit Nikodim otišao iz Banja Luke, mišljeli su vrlo mnogi,
da će se naskoro i sveštenik Djuro Davidović osloboditi tamnice.

Ali kako se svi preneraziše, kad se poslije četrnaest dana od odlaska
mitropolitova pronese vijest, da je sud osudio Davidovića kao ubicu Ali-
bega Šehovića-Kapetanovića iz Kobaša, na kaznu smrti na vješalima i osu-
du da je poslao u Carigrad na potvrdu blistatelnj Forti.

Ova je vijest brzo doprla i do Kaoca i sve ih porazila. Stari pop Luka
onesvijstio se, kada ju je čuo, a kada je došao k sebi, sunu mu misao u
glavu, da nije mitropolit-nesiti Grk-zadržao sve novce? Nastojao je, da
se otrese te pomisli na svoja poglavicu; ~~zaključak~~ valjda srebroljublje
nije moglo tako daleko ~~zaključak~~ zaslijepiti i obuzeti pre-
jemnika apostolskog, čuvara hristove nauke, koja glasno osudjuje srebro-
ljublje. I tješio je i sebe i pretažnu snahu, da je to paša s ~~mitropolitom~~
mitropolitom tako udesio, da sebe opravda pred onima, koji su tražili
Djurinu smrt, ali da će oni udesiti u Sarajevu da blistatelnj Forta u
Carigradu ne potvrdi osude i onda da će paša osloboditi mu sina.

No, ako se stari pop Luka i mogao utješiti ovom pomisli, nije se mogla
utješiti njom drugarica popa Djure Davidovića. Ona je neutješiva, ne može
može da spava, da jede, uvijek kuka i nariče, sva je slomljena, iznurena
od slabosti. A ako svekru i podje za rukom, da ju za čas umiri, a ono je

sinčić Jakov ražalosti, kada zapita: "Mamo, kad će naš tata doći?" Nju onda nešto stegne u prsima i počne daviti u grlu te hoće da svisne.

X.

Među tijekom je Mejrimin, ženu pokojnog Ali-bega Šehovića-Kapetanovića, bivalo sve gore. Ona je tako obolila bila i obnemogla, da je rodbina mišljela, e će se na skoro rastati s ovijem svijetom.

Derviš-beg, stari poštenjaković, koga je peklo u duši, što će pop Djuro poginuti, smisli, da još jeda put pokuša skloniti Mejrimu, da rekne istinu, jer on je već bio uvjeren o nevinosti popa Djure. Ode k svojoj snasi u pohode i kada je vidje prebonu i slabu, a on joj u razgovoru reče:

-Nevjesto! vidiš, slaba si. Smrt bi mogla na jedan mah doći. Reci mi bar sada, da li si ti čisto vidjela, e je onaj, što je ubio Ali-bega, bio pop Djuro iz Kaoca?... Ja znam sve reci istinu, spasi popa Djuru, danevin ne gubi mladi život, jer je on već osuđen na smrt. Smisli se na njegovu ženu i dijete, smisli se na svoje dijete, kako mu je bez oca, smisli se na svoju dušu. Reci istinu! Što mi rekneš, niko više neće znati: Bog, ti i ja, reci istinu, da spasemo nevina, da spasemo našu rodbinu od teške kletve i ljute osvete, koja može prvo tvoje jedinče poštiti.

U sobi je ~~xxxxxxxxxxxx~~ nastala tišina, Prekidalo ju je samo teško disanje Mejrimino. Obuze je nemir, stade se vrpoljiti i po čelu znojiti, bi joj muka. Borila se sama sobom, savjest ju je grizla. Poslije duge počivke prozbori tiho i isprekidano:

-Rekla sam: Pop Djuro je ubio moga Ali-bega Mišljela sam ali nije nije spasi ga oprosti nek mi oprosti. I njoj bi vrlo zlo.

XI.

Derviš-beg dodje kući i ne reče nikom ~~riječ~~ riječi što o tom, što mu je rekla snaha. Momku naredi, da nahrani dobro konje i da sve spremi na put u Banju Luku, kamo će sutra u jutro poći. Svojim ~~reče~~ reče, da nekim trgovačkim poslom ide onamo.

Derviš-beg je namislio otići k paši i reći mu sve istinito za Mejrimino nedozvoljeno ljubakanje sa časnikom iz Čargaka, koji je po svpj prilici ubica Ali-begov, a na popa Djuru ona je za to rekla, da zabašuri krivca. Zadovoljan i radostan, otišao je u veče u džamiju na molitvu, zahvalio bogu, što mu je udijelio milost, te će moći spasiti nevinoga popa Djuru i što će tako svojoj rodbini sačuvati obraz i poštenje, još ničim neokaljano.

Sutra dan, pošto je kao "pravovjerni" muhamedovac klanjao, krenuo je u Banja Luka. Kad je prolazio pokraj kuće popa Luke Davidovića u Kaocima, jedva se savladao da ne stane i da ne rekne starom popu Luki, e mu je sin izbaavljen. Ostavio je, da mu to saopći, kada se povрати natrag i kada mu sina zbilja izbavi iz nevolje.

Iz Kobaša do ~~Kužbakra~~ Banja Luke na kolima se troši skoro vas dan vremena, ali je Derviš-beg stigao oko dva sata poslije podne. Svrati u kavanu i naruči kavu, da se malo razonodi od puta.

U kavani je bilo mnogo ljudi, razgovarali se i zabavljali. Pozdravi se s nekim poznanicima i u razgovoru s njima ču, kako dvojica uz njih razgovaraju:

A jest oni popo baš jek čovjek!

-E, jest! Ne vidje li, koliko je dugo živio!

Derviš-begu noge zadrhtaše, srce mu jače zakuca, razrogači oči i uzbuđeno zapita:

-O kom popu besjedite?

-O popu Djuri iz Kaoca, što ga jutros objesiše!

-Šta!? Je l' istina?

-Istina je! Ne vjeruješ li, možeš se osvjedočiti, još visi.

Derviš-beg se ne mogao uzdržati na nogama spusti se na ~~zindrak~~ minderluk, srce mu pritište tuga i tiho, prozbori:

-Baš nedužan strada.

Derviš-beg je čuvao tajnu. Kad već nije mogao nevinoga, nije htjeo iznositi na ruglo svoje snahe koja je i onako trpila gržne muke i u njima skončala.

Vrijeme je ipak otkrilo tajnu.

"Eto, tako se kod nas nekađa živjelo"! Završi moj prijatelj ~~moj~~ svoju pripovjetku.

-Kraj-

Prepis knjige uručuje se Arhivu Bosanske Krajine, bez prava na objavljivanje u srestvima javnog informiranja.

Po ovlašćenju Olge Nikić, rođj. Davidović

Banja Luka, 7.1.1974.godine.-

Augustin-Gusti Nikić
/Augustin-Gusti Nikić/